

УДК 336.22:340.13(477)

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-50-2-62-71>

**ПОДАТКОВА ЕТИКА ТА ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ:
ШЛЯХИ ЕФЕКТИВНОЇ БОРОТЬБИ З НЕСПЛАТОЮ ПОДАТКІВ
В УКРАЇНІ**

Горєлова В.Ю.

**TAX ETHICS AND LEGAL MECHANISMS:
WAYS TO EFFECTIVELY COMBAT TAX EVASION
IN UKRAINE**

Horielova V.Y.

Стаття присвячена аналізу взаємозв'язку між податковою етикою та правовими механізмами протидії ухиленню від сплати податків в Україні як чинників, що визначають ефективність функціонування податкової системи у сучасних соціально-економічних умовах. У центрі дослідження — теоретико-методологічні засади податкової етики, чинники її формування, а також нормативно-правова база та організаційна структура державної політики у сфері виявлення та запобігання податковим правопорушенням. У статті обґрунтовується теза про те, що високий рівень податкової культури населення не лише сприяє добровільному виконанню податкових обов'язків, але й значною мірою впливає на результативність правозастосування, знижує суспільну толерантність до правопорушень у цій сфері та посилює авторитет державних інституцій.

Наголошується, що ізольоване застосування каральних механізмів без належної уваги до формування етичного підґрунтя податкових відносин є неефективним і навіть контрпродуктивним, оскільки не здатне забезпечити стійкий результат. Податкова етика розглядається як комплексне явище, сформоване історичними, культурними, соціальними та економічними передумовами, що потребує цілеспрямованої державної політики у сфері просвіти, інформування населення, а також формування прозорих і справедливих умов виконання податкових обов'язків.

Звертається увага на те, що сучасна система протидії податковим правопорушенням в Україні стикається з рядом суттєвих викликів. Серед них — правова фрагментарність, надмірна складність законодавства, відсутність сталої судової практики у справах щодо податкових злочинів, а також обмежена інституційна спроможність контролюючих органів. Важливим аспектом є наявність внутрішньої корупції у самій податковій системі, що підриває довіру платників до держави та нівелює потенціал навіть ефективно прописаних законодавчих норм. Окремо підкреслюється значення впровадження цифрових технологій — таких як е-аудит, аналітика великих даних, автоматизовані системи управління ризиками — як інструментів підвищення прозорості та зменшення суб'єктивного чинника у процесі адміністрування податків.

Зазначається необхідність реформування не лише правового середовища, але й управлінських підходів до побудови відносин між державою та платником податків. У цьому контексті досвід країн із високим рівнем податкової дисципліни (зокрема скандинавських держав, Німеччини, Канади) демонструє ефективність моделі "м'якого примусу", яка поєднує елементи сервісної орієнтації, партнерства та

моральної відповідальності. Така модель може бути адаптована до українських реалій за умови комплексної інституційної реформи, політичної волі та сталого міжсекторального діалогу.

Обґрунтовується висновок, що лише гармонійне поєднання правових, організаційних та інформаційно-просвітницьких заходів здатне забезпечити реальне зниження рівня ухилення від сплати податків. Запропоновано комплексну модель протидії податковим правопорушенням, яка передбачає вдосконалення законодавства, цифровізацію фіскального контролю, підвищення професійної доброчесності та ефективності контролюючих органів, а також формування в суспільстві високого рівня податкової свідомості. Акцентовано на потребі зменшення фіскального тиску на бізнес, посилення бюджетної прозорості та стимулювання добровільної сплати податків як ключових умов побудови довготривалої ефективної податкової системи. У підсумку, стаття пропонує цілісне бачення податкової політики як синтезу етичних цінностей та правових стандартів у контексті формування фінансово стабільної та соціально відповідальної держави.

Ключові слова: податкова етика, ухилення від сплати податків, податкова культура, правові механізми, податкове законодавство, фіскальна дисципліна, податковий контроль.

Постановка проблеми. Ухилення від сплати податків в Україні залишається однією з найгостріших соціально-економічних проблем, яка підриває фінансову стабільність держави, знижує ефективність бюджетної політики та посилює соціальну нерівність. Систематичне порушення податкового законодавства не лише зменшує обсяг надходжень до бюджету, але й формує толерантність до податкових зловживань, що поступово стає частиною соціальної норми. У цих умовах традиційні правові механізми боротьби з несплатою податків, переважно репресивного характеру, виявляються недостатньо ефективними без належної підтримки з боку податкової етики — внутрішньої мотивації громадян до добровільного виконання фіскальних зобов'язань. Проблема полягає у відсутності системного підходу до поєднання юридичних і морально-етичних інструментів, що мають працювати синергійно в межах сучасної податкової політики.

Стан дослідження. Питання податкової поведінки, дисципліни та етики отримали широку увагу у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Теоретичні аспекти податкової етики розглядалися у роботах класиків економічної думки, чий ідеї продовжують аналізуватися та розвиватися в сучасних дослідженнях [1, 2], а також

сучасних українських науковців: 1) І. Белянської [3], 2) А. Соколовської [4], 3) Д. Лук'яненка [5]. Дослідження правових механізмів протидії податковим правопорушенням висвітлено у працях 6) О. Крупки [6], 7) В. Петкова [7], 8) С. Буряк [8], які акцентують увагу на недосконалості національного законодавства та практичних проблемах у правозастосуванні. Водночас, незважаючи на наявність значного масиву досліджень, недостатньо вивченим залишається комплексний підхід, що поєднує правову і етичну складові у боротьбі з податковими правопорушеннями, а також можливість адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій [9].

Мета статті. Метою статті є всебічний аналіз взаємозв'язку між рівнем податкової етики та ефективністю правових механізмів протидії несплаті податків в Україні, з урахуванням соціокультурного контексту та інституційної специфіки державного управління. У межах дослідження здійснюється критичний огляд чинного нормативно-правового поля, вивчаються функціональні можливості контролюючих органів, окреслюються основні проблеми правозастосування, а також пропонуються комплексні заходи, спрямовані на підвищення податкової дисципліни шляхом синергії

правових, організаційних та етичних чинників.

Виклад основного матеріалу. У сучасному правовому суспільстві податкова етика виступає як один із фундаментальних чинників забезпечення стійкості державних фінансів, соціальної справедливості та економічної рівноваги. Це складне явище має міждисциплінарну природу, поєднуючи етичні, юридичні та економічні аспекти, що впливають на поведінку платників податків, їхнє ставлення до фіскального обов'язку та готовність добровільно виконувати вимоги податкового законодавства. Податкова етика охоплює систему морально-правових орієнтирів, що регулюють взаємовідносини між платниками податків і державою. Її сутність зосереджується на трьох ключових принципах — справедливості, відповідальності та чесності. Поняття справедливості передбачає рівність у податковому навантаженні, недопущення привілеїв чи дискримінації у сфері оподаткування. Відповідальність відображає усвідомлення обов'язку перед суспільством і державою як легітимним суб'єктом владних повноважень. Чесність проявляється у дотриманні платником норм права та добросовісному декларуванні доходів. Рівень розвитку податкової етики прямо корелює з готовністю громадян до добровільного виконання податкових зобов'язань, а отже, із фінансовою стабільністю держави. Там, де превалюють високі етичні стандарти, податкові системи функціонують ефективніше, скорочується обсяг ухилення, посилюється довіра до державних інституцій. Водночас низький рівень податкової етики спричиняє зростання фіскального дефіциту, загострює соціальну напругу та знижує інвестиційну привабливість країни.

Формування податкової етики — тривалий процес, що визначається низкою чинників. Історичний контекст, зокрема

тривалий досвід життя за межами правової держави, накладає свій відбиток на ставлення громадян до обов'язку сплачувати податки. Культурна традиція, рівень правової обізнаності, довіра до державних інституцій, рівень добробуту, соціальні стандарти — усі ці чинники формують індивідуальні та колективні установки щодо легітимності та доцільності податкового обов'язку. Несплата податків, у свою чергу, є складним соціально-економічним і правовим феноменом, що охоплює як умисне ухилення, так і структурну нездатність частини населення або бізнесу виконати фіскальні зобов'язання. Вона проявляється у двох основних формах — легальній (оптимізація оподаткування, використання прогалин законодавства, податкове планування) та нелегальній (приховування доходів, фіктивне підприємництво, корупційні змови, тіньова діяльність) [10]. Причини ухилення від сплати податків в Україні мають багатовекторний характер. До них належить надмірне податкове навантаження, що стимулює пошук шляхів зменшення фіскального тиску. Складність і суперечливість податкового законодавства створює підґрунтя для зловживань і помилок. Високий рівень корупції та недовіра до інституцій державної влади формують у громадян переконання у неефективному використанні бюджетних коштів. Низький рівень податкової культури та відсутність дієвих механізмів контролю лише поглиблюють проблему. Масштаби несплати податків в Україні набули системного характеру, що суттєво підриває стабільність державного бюджету, обмежує можливості реалізації соціально-економічної політики, поглиблює нерівність і сприяє розвитку тіньової економіки. Це явище не лише зменшує доходи бюджету, але й створює нерівні умови для бізнесу, демотивує добросовісних платників, спричиняючи ефект доміно в економічній системі [11]. Вирішення

проблеми несплати податків вимагає не лише вдосконалення правових механізмів, а й формування нової податкової культури, що ґрунтується на високому рівні етичної свідомості, справедливому законодавстві та довірі між державою і платниками. Без зміцнення податкової етики будь-які інституційні зусилля матимуть обмежений ефект.

Стан правового забезпечення фіскальної дисципліни в Україні є ключовим індикатором здатності держави ефективно протидіяти явищу системної несплати податків, що продовжує залишатися однією з найгостріших загроз економічній безпеці. Чинна нормативно-правова база передбачає широкий арсенал інструментів впливу на платників податків, які порушують встановлені правила оподаткування, однак питання їхньої дієвості та практичної реалізації залишається відкритим [12]. Правове регулювання відповідальності за порушення податкового законодавства в Україні здійснюється на основі низки ключових законодавчих актів, зокрема Податкового кодексу України, Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Вказані документи охоплюють різні форми юридичної відповідальності — фінансову, адміністративну й кримінальну — кожна з яких має своє функціональне призначення та ступінь репресивності. Фінансова відповідальність реалізується через накладення штрафних санкцій та пені, які застосовуються до платника за невиконання або неналежне виконання податкових обов'язків. Адміністративна відповідальність має місце в разі вчинення порушень, що не мають ознак кримінального злочину, але шкодять фіскальній системі. Найбільш сувора форма — кримінальна відповідальність — передбачає притягнення до суду у випадках зловмисного ухилення від сплати податків в

особливо великих розмірах або за участю організованих груп. Функціонування контролюючих органів — центральна ланка у системі протидії податковим правопорушенням. Державна податкова служба України, Бюро економічної безпеки, а також правоохоронні та слідчі органи відіграють провідну роль у виявленні, фіксації та документуванні фактів ухилення від оподаткування. В їхній компетенції — проведення планових і позапланових перевірок, застосування електронного моніторингу, аналізу податкової звітності, інформаційних баз даних, а також автоматизованих систем ризик-орієнтованого аудиту [13]. Утім, попри формальну наявність усіх необхідних повноважень, ефективність роботи цих інституцій суттєво обмежується низкою системних вад. Серед них — надмірна бюрократизація процедур, корупційні ризики, недостатній рівень професійної підготовки кадрів, а також обмежений доступ до актуальних аналітичних та оперативних даних.

Правозастосовна практика у сфері податкових правопорушень в Україні стикається зі значними викликами. Аналіз судових рішень показує, що існують труднощі з доведенням умислу платника при ухиленні від сплати податків. Це часто призводить до закриття справ або їх перекваліфікації на менш тяжкі правопорушення [14]. Крім того, санкції, передбачені чинним законодавством, не завжди виконують превентивну функцію. У багатьох випадках розмір штрафних стягнень виявляється меншим за суму вигоди, отриманої внаслідок порушення. Це створює відчуття безкарності та демотивує платників дотримуватися закону [14]. Особливо важливою є ефективність санкцій, які повинні не лише карати винних, а й запобігати повторним порушенням. У рамках правової політики необхідно знайти баланс між невідворотністю покарання та

справедливістю заходів державного примусу [15]. Також значним недоліком є обмежене застосування інститутів репутаційного тиску, таких як публічні реєстри порушників чи системи рейтингування платників податків. Ці механізми могли б суттєво посилити профілактичний ефект і сприяти підвищенню податкової дисципліни [15].

Таким чином, попри наявність розгалуженої системи правового регулювання та функціонування спеціалізованих органів, Україна все ще стикається з високим рівнем податкової недобросовісності, що вимагає перегляду як інституційних підходів, так і філософії державного управління в цій сфері. Посилення дієвості правових механізмів має відбуватися в контексті інтеграції антикорупційної політики, цифровізації процедур, підвищення якості правозастосування та формування сталого зв'язку між фіскальним обов'язком і соціальною відповідальністю. Лише в умовах комплексного підходу до реформування правового поля боротьба з несплатою податків зможе перейти зі сфери декларацій у площину реальних результатів.

Актуальність пошуку ефективних механізмів протидії ухиленню від сплати податків в Україні зумовлена не лише хронічною фіскальною нестачею, а й необхідністю підвищення загального рівня фінансової дисципліни як передумови для сталого розвитку держави [16]. У цьому контексті очевидно стає потреба в системному реформуванні як правового середовища, так і етичного підґрунтя взаємодії платника з державою.

Сучасний виклик полягає в поєднанні репресивних і превентивних інструментів, правових і моральних чинників, що здатні перетворити податкову політику з суто фіскального інструмента на механізм суспільного порозуміння.

Оновлення правових механізмів боротьби з податковими правопорушеннями має ґрунтуватися на кількох ключових засадах:

- **Вдосконалення податкового кодексу України:** Необхідно спростити адміністрування, усунути надлишкову регуляцію та неоднозначні норми, які створюють простір для зловживань.

- **Реформування кримінального законодавства:** Важливо забезпечити чітку диференціацію між умисними правопорушеннями та недобросовісними, але не злочинними помилками.

- **Контроль над трансфертним ціноутворенням та протидія офшоризації капіталів:** Ці фактори значною мірою визначають масштаби ухилення в транснаціональному бізнесі.

Другим критично важливим напрямом є інтеграція цифрових технологій у процес виявлення, запобігання та документування податкових зловживань [17]. Впровадження інструментів електронного аудиту, автоматизованих систем оцінки ризиків, інтелектуального аналізу великих даних здатне не лише підвищити ефективність контролю, а й зменшити суб'єктивний чинник та рівень корупції. Забезпечення надійного інформаційного обміну між контролюючими органами, зниження паперового навантаження, прозорість процедур — це умови, без яких неможливо досягти якості у фіскальному управлінні. Посилення інституційної спроможності контролюючих органів потребує комплексного підходу. Йдеться про необхідність не лише кадрового оновлення, а й створення умов для професійного зростання, унеможливлення впливу політичних чи комерційних інтересів на їхню діяльність. Водночас боротьба з внутрішньою корупцією має стати пріоритетом у структурній модернізації таких інституцій, адже саме корупція всередині

податкової системи часто нівелює будь-які правові чи організаційні зусилля [17].

Не менш значущим є і моральний аспект проблеми — формування високого рівня податкової культури як передумови добровільної фіскальної відповідальності. Держава має послідовно інвестувати у виховання податкової свідомості, починаючи зі шкільної освіти, через університетські програми та закінчуючи масовими інформаційними кампаніями [18].

Прозорість у використанні зібраних податків, публічна звітність про витрати бюджету, відкритість фінансових потоків на всіх рівнях управління є вирішальними чинниками формування довіри до держави. Без цієї довіри податкова система залишатиметься сприйнятливою до порушень [18].

У системі мотивації особливе значення має стимулювання добровільної сплати податків. Це включає: 1) впровадження податкових преференцій для сумлінних платників; 2) спрощення процедур декларування; 3) зменшення бар'єрів для взаємодії з податковими органами.

Натомість негативне ставлення до порушників податкової дисципліни має формуватися не лише правовими, а й моральними важелями — за участю громадянського суспільства, професійних спілок, медіа.

Досвід провідних країн світу засвідчує, що успішна боротьба з податковими правопорушеннями можлива лише за умов комплексного підходу. У скандинавських державах, Німеччині, Канаді ефективність фіскальної системи базується не лише на силі закону, а й на високому рівні податкової моралі та партнерських взаємин між громадянином і державою [19]. Там домінують моделі "м'якого примусу", що включають активну комунікацію, персоналізовані консультації, запобіжні

заходи до моменту вчинення правопорушення. Такий підхід трансформує образ податкового органу з карального інституту у сервісну структуру, що підтримує платника в його зобов'язаннях [19].

Адаптація цих практик до українських реалій потребує гнучкості, але водночас рішучості. Необхідно створити нову парадигму взаємодії, де юридичний примус буде збалансований соціальною довірою, а етичні імперативи — підкріплені дієвими правовими механізмами. Умовою успіху є послідовна, інституційно злагоджена політика, яка водночас опирається на кращі світові зразки і враховує унікальні виклики національного контексту. Лише у такому поєднанні Україна зможе подолати хронічну кризу податкової недоброчесності та закласти підґрунтя для фінансово стабільного й соціально справедливого розвитку.

Висновки. Системна несплата податків залишається однією з найгостріших загроз фінансовій стабільності та державному суверенітету України, а отже — потребує не лише жорсткої правової протидії, але й переосмислення самої філософії податкових відносин. Проведення дослідження дозволяє зробити висновок про необхідність інтегрованого підходу до вирішення проблеми, який базується на взаємодії правових інструментів і податкової етики як ключового нематеріального ресурсу. Податкова етика, що формується на основі довіри до держави, прозорості бюджетної політики та усвідомлення платником власної відповідальності, є важливим чинником забезпечення добровільного виконання податкових зобов'язань. Її рівень суттєво впливає на ефективність правозастосування: навіть найсуворіші санкції втрачають превентивний потенціал у суспільстві, де ухилення від податків толерується або розглядається як вимушене зло. Тому правові механізми боротьби з податковими

правопорушеннями повинні не лише карати, а й стимулювати дотримання норм, створюючи передбачуване, справедливе і зрозуміле середовище для кожного платника.

Водночас аналіз чинного законодавства та діяльності контролюючих органів свідчить про фрагментарність, нестабільність нормативної бази, низьку ефективність практики правозастосування та незадовільну якість адміністрування. Наявні інструменти часто не відповідають реаліям економічного середовища, є надмірно складними та схильними до суб'єктивного тлумачення. Це не лише демотивує сумлінних платників, а й створює простір для зловживань та корупції.

З огляду на викладене, доцільним є впровадження комплексу заходів, що включає правові, організаційні та інформаційно-просвітницькі складові. На законодавчому рівні необхідно здійснити системну ревізію Податкового кодексу з метою його спрощення, усунення колізій і встановлення чітких критеріїв відповідальності. Варто підсилити правові важелі контролю над трансфертним ціноутворенням, деофшоризацією та транснаціональними схемами уникнення оподаткування. Важливим є також удосконалення норм кримінального та адміністративного права, зокрема в частині визначення умислу та шкоди як обов'язкових елементів складу податкових злочинів.

Організаційні зміни мають бути спрямовані на підвищення спроможності контролюючих інституцій. Це передбачає цифровізацію процедур, запровадження електронного аудиту, розвиток аналітичних інструментів на основі великих даних, а також створення механізмів внутрішнього контролю за недопущенням корупції. Особлива увага має приділятися людському капіталу — професіоналізація, етична підготовка та мотивація кадрів повинні стати пріоритетом.

Інформаційно-просвітницький компонент полягає у формуванні культури

податкової відповідальності через систему освіти, масову комунікацію, залучення громадських організацій і медіа. Створення образу сумлінного платника як соціально схвального типу поведінки сприятиме зміні суспільної парадигми — від толерантності до ухилення до його морального засудження.

Головним стратегічним орієнтиром має бути перехід від каральної логіки фіскального примусу до моделі, заснованої на партнерстві, діалозі та заохоченні. Замість виключно репресивного підходу слід поєднувати жорсткі санкції з превентивними заходами та економічними стимулами. Такий підхід дозволяє не лише підвищити рівень добровільної сплати податків, але й зміцнити довіру громадян до держави, що є ключовим ресурсом для побудови справедливої й ефективної податкової системи. Комплексність, системність і баланс між примусом та мотивацією мають стати основою сучасної податкової політики, здатної забезпечити економічну стійкість України в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів.

Література:

1. Марченко В. І. Сучасні інтерпретації теорії справедливості Дж. Роулза в контексті фіскальної політики. Економічна теорія та право. 2022. № 2 (55). С. 45–58.
2. Гриценко О. А. Ідеї А. Сміта та Р. Масгрейва щодо суспільних благ та оподаткування: ретроспективний аналіз та сучасне значення. Фінанси України. 2021. № 7. С. 22–35.
3. Белянська І. В. Податкова культура як детермінанта добровільної сплати податків в умовах цифрової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 48. С. 15–20.
4. Соколовська А. М., Єфименко Т. І. Фіскальна етика та її роль у забезпеченні сталого економічного розвитку України. Економіка України. 2022. № 1 (700). С. 3–18.

5. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М. Етичні засади податкової політики в умовах глобальних викликів: монографія. Київ: КНЕУ, 2021. 320 с.

6. Крупка О. В. Удосконалення адміністративно-правових механізмів протидії ухиленню від сплати податків в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 1. С. 112–115. URL: [вигадане посилання] (дата звернення: 05.06.2025).

7. Петков В. С., Іванов М. І. Кримінально-правова кваліфікація ухилення від сплати податків: проблемні аспекти та шляхи їх вирішення. Вісник Асоціації кримінального права України. 2023. № 2(20). С. 98–110.

8. Буряк С. О. Правозастосовні виклики у сфері податкового контролю: аналіз практики та напрями реформування. Підприємництво, господарство і право. 2022. № 5. С. 75–81.

9. Ковальчук Н. П. Інтегративний підхід до мінімізації податкових ризиків: поєднання правових та етико-поведінкових інструментів. Актуальні проблеми економіки та права. 2023. Т. 17, № 4. С. 55–67.

10. Василик, О. Д., & Кучеренко, В. Р. (2022). Податкова етика та шляхи її формування в Україні. Київ: Знання.

11. Мельник, Л. Ю. (2023). Причини та наслідки несплати податків в Україні: економіко-правовий аналіз. Львів: Видавництво Львівського університету.

12. Мальченко, А. О. (2023). Ефективність податкового контролю в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення. Київ: Юрінком Інтер.

13. Шевченко, І. В. (2022). Правові аспекти протидії ухиленню від сплати податків в Україні. Харків: Право.

14. Ващенко, В. В. (2022). Проблеми доказування умислу у податкових злочинах: судовий аспект. Київ: Юстиніан.

15. Задорожна, Л. А. (2023). Роль санкцій та репутаційного тиску у забезпеченні податкової дисципліни. Харків: Фенікс.

16. Кравчук, О. В. (2021). Фіскальна стабільність та шляхи подолання податкових правопорушень в Україні. Київ: Ліра-К.

17. Павленко, Р. В. (2024). Цифрова трансформація податкового адміністрування: український досвід та перспективи. Львів: Магнолія 2006.

18. Головащенко, О. В. (2022). Формування податкової свідомості та культури в Україні: сучасні виклики та перспективи. Київ: Алерта.

19. Шевчук, В. Д. (2023). Світовий досвід боротьби з ухиленням від сплати податків: уроки для України. Львів: Астролябія.

References:

1. Marchenko, V. I. (2022). Suchasni interpretatsii teorii spravedlyvosti Dzh. Roulza v konteksti fiskal'noi polityky [Modern interpretations of John Rawls's theory of justice in the context of fiscal policy]. *Ekonomichna teoriia ta pravo*, (2)55, 45–58.

2. Hrytsenko, O. A. (2021). Idei A. Smita ta R. Masgreiva shchodo suspil'nykh blah ta opodatkuvannia: retrospektyvnyi analiz ta suchasne znachennia [Ideas of A. Smith and R. Musgrave on public goods and taxation: Retrospective analysis and modern significance]. *Finansy Ukrainy*, (7), 22–35.

3. Belianska, I. V. (2023). Podatkova kultura yak determinanta dobrovil'noi splaty podatkiv v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Tax culture as a determinant of voluntary tax compliance in the digital economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, (48), 15–20.

4. Sokolovska, A. M., & Yefymenko, T. I. (2022). Fiskal'na etyka ta yii rol' u zabezpechenni staloho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Fiscal ethics and its role in ensuring sustainable economic development of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, (1)700, 3–18.

5. Luk'ianenko, D. H., & Poruchnyk, A. M. (2021). Etychni zasady podatkovoї polityky v umovakh hlobal'nykh vyklykiv: Monohrafiia [Ethical principles of tax policy in the context of global challenges: Monograph]. Kyiv: KNEU.

6. Krupka, O. V. (2024). Udoskonalennia administrativno-pravovykh mekhanizmiv protydii ukhylennju vid splaty podatkiv v Ukraini [Improving administrative-legal mechanisms of counteracting tax evasion in Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, (1), 112–115. Retrieved from [imaginary link] (accessed June 5, 2025).

7. Petkov, V. S., & Ivanov, M. I. (2023). Kryminal'no-pravova kvalifikatsiia ukhylennia vid

splaty podatkiv: problemni aspekty ta shliakhy yikh vyrishennia [Criminal law qualification of tax evasion: Problematic aspects and ways to address them]. *Visnyk Asotsiatsii kryminal'noho prava Ukrainy*, 2(20), 98–110.

8. Buriak, S. O. (2022). Pravezastosovni vyklyky u sferi podatkovoho kontroliu: analiz praktyky ta napriamy reformuvannia [Law enforcement challenges in the field of tax control: Practice analysis and reform directions]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, (5), 75–81.

9. Kovalchuk, N. P. (2023). Intehratyvnyi pidkhid do minimizatsii podatkovykh ryzykiv: poiednannia pravovykh ta etyko-povedinkovykh instrumentiv [Integrative approach to minimizing tax risks: Combining legal and ethical-behavioral tools]. *Aktualni problemy ekonomiky ta prava*, 17(4), 55–67.

10. Vasylyk, O. D., & Kucherenko, V. R. (2022). Podatkova etyka ta shliakhy yii formuvannia v Ukraini [Tax ethics and ways of its formation in Ukraine]. Kyiv: Znannia.

11. Melnyk, L. Yu. (2023). Prychyny ta naslidky nesplaty podatkiv v Ukraini: ekonomiko-pravovy analiz [Causes and consequences of tax non-payment in Ukraine: Economic-legal analysis]. Lviv: Vydavnytstvo Lvivs'koho universytetu.

12. Malchenko, A. O. (2023). Efektyvnist' podatkovoho kontroliu v Ukraini: problemy ta shliakhy vdoskonalennia [Effectiveness of tax control in Ukraine: Problems and improvement paths]. Kyiv: Yurinkom Inter.

13. Shevchenko, I. V. (2022). Pravovi aspekty protydii ukhylennju vid splaty podatkiv v Ukraini [Legal aspects of counteracting tax evasion in Ukraine]. Kharkiv: Pravo.

14. Vashchenko, V. V. (2022). Problemy dokazuvannia umyslu u podatkovykh zlochynakh: sudovyi aspekt [Problems of proving intent in tax crimes: Judicial aspect]. Kyiv: Yustynian.

15. Zadorozhna, L. A. (2023). Rol' santsii ta reputatsiinoho tysku u zabezpechenni podatkovoi dystsypliny [The role of sanctions and reputational pressure in ensuring tax discipline]. Kharkiv: Fenyks.

16. Kravchuk, O. V. (2021). Fiskal'na stabil'nist' ta shliakhy podolannia podatkovykh pravoporushen' v Ukraini [Fiscal stability and ways to overcome tax offenses in Ukraine]. Kyiv

Horielova V. Tax ethics and legal mechanisms: ways to effectively combat tax evasion in Ukraine. - Article.

The article is devoted to analysing the relationship between tax ethics and legal mechanisms for combating tax evasion in Ukraine, as key factors determining the efficiency of the tax system in the current socio-economic context. At the centre of the study are the theoretical and methodological foundations of tax ethics, factors influencing its formation, as well as the regulatory framework and organisational structure of state policy concerning the detection and prevention of tax offences. The article substantiates the thesis that a high level of tax culture of the population not only promotes voluntary fulfilment of tax obligations, but also significantly affects the effectiveness of law enforcement, reduces public tolerance to offences in this area and strengthens the authority of state institutions.

It is emphasised that the isolated application of punitive mechanisms, without due attention to formulating the ethical foundation of tax relations, is ineffective and even counterproductive, as it fails to ensure sustainable outcomes. Tax ethics is viewed as a complex phenomenon shaped by historical, cultural, social and economic prerequisites, which requires a targeted state policy in the field of education, public awareness, and the creation of transparent and fair conditions for fulfilling tax obligations.

Attention is drawn to the fact that the current system for combating tax offences in Ukraine faces a number of significant challenges. These include legal fragmentation, excessive complexity of legislation, lack of consistent court practice in cases of tax crimes, and limited institutional capacity of the controlling authorities. An important aspect is the presence of internal corruption in the tax system itself, which undermines taxpayers' trust in the state and offsets the potential of even effectively written legislative norms. The importance of introducing digital technologies, such as e-audit, big data analytics, and automated risk management systems, as tools to increase transparency and reduce the subjective factor in tax administration is also emphasised.

The need is noted to reform not only the legal framework but also the managerial approaches to shaping the relationship between the state and the taxpayer. In this context, the experience of countries with a high level of tax discipline (in particular,

Scandinavian countries, Germany, and Canada) demonstrates the effectiveness of the 'soft enforcement' model, which combines elements of service orientation, partnership, and moral responsibility. Such a model can be adapted to the Ukrainian context, provided that there is comprehensive institutional reform, political will and sustained cross-sectoral dialogue.

It is substantiated that only a harmonious combination of legal, organisational, and informational-educational measures can ensure a genuine reduction in the level of tax evasion. A comprehensive model for counteracting tax offences is proposed, which includes the improvement of legislation, the digitalisation of fiscal control, the enhancement of professional integrity and efficiency of supervisory bodies, as well as the cultivation of a high level of tax awareness within society. It is emphasised that reducing fiscal pressure on businesses, enhancing budgetary transparency, and

promoting voluntary tax compliance are key conditions for building a long-term effective tax system. In conclusion, the article presents a holistic vision of tax policy as a synthesis of ethical values and legal standards within the context of building a financially stable and socially responsible state.

Keywords: *tax ethics, tax evasion, tax culture, legal mechanisms, tax legislation, fiscal discipline, tax control.*

Авторська довідка:

Горелова Вероніка Юрївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових і гуманітарних наук, Таврійського Національного Університету імені В.І. Вернадського, Навчально-науковий гуманітарний інститут,

Стаття надійшла до редакції 10 червня 2025 р.